

TOM HOLLAND

**ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ
ΤΩΝ ΛΥΚΩΝ
ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΟΙ**

**ΜΙΑ ΜΥΘΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ
ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ**

**ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ
JASON COCKCROFT**

**ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΕΡΒΗ**

διόπτρα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όταν ήμουν παιδί παθιάστηκα με τους θεούς και τους ήρωες της αρχαίας Ελλάδας. Διάβαζα οτιδήποτε σχετικό με αυτούς έπεφτε στα χέρια μου. Καθόμουν με τις ώρες και τους ζωγράφιζα. Η μόνη μου στενοχώρια ήταν ότι η εποχή των ηρώων είχε περάσει ανεπιστρεπτί. Μόλις τελείωσε ο Τρωικός Πόλεμος, μόλις η Τροία πυρπολήθηκε συθέμελα, μόλις οι Έλληνες επέστρεψαν όλοι στην πατρίδα τους, οι θεοί χάθηκαν. Έπαψαν να εμφανίζονται στους θνητούς. Οι Έλληνες δεν ζούσαν πια σ' έναν κόσμο μυθικό, γεμάτο Νύμφες και θαλάσσια τέρατα. Δεν γίνονταν πια θαύματα.

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι Έλληνες δεν έζησαν άλλες περιπέτειες. Πολλά χρόνια μετά την άλωση της Τροίας, βρέθηκαν αντιμέτωποι με έναν άλλο πόλεμο. Ένα γιγάντιο στράτευμα, με επικεφαλής τον πιο ισχυρό άντρα της γης, εισέβαλε στην Ελλάδα. Ο βασιλιάς της Περσίας είχε εκατομμύρια πολεμιστές υπό τις διαταγές του. Ο στρατός του έκανε το έδαφος να τρέμει. Ποτάμια ξεραίνονταν στο πέρασμά του. Πολλές ελληνικές πόλεις, συνειδητοποιώντας ότι έπρεπε να τα βάλουν με έναν τρομακτικά υπεράριθμο εχθρό, παραδόθηκαν. Κάποιες όμως αρνήθηκαν να το βάλουν κάτω. Ανάμεσά τους και οι δύο πιο διάσημες πόλεις της Ελλάδας: η Αθήνα και η Σπάρτη. Οι δυο μαζί αντιστάθηκαν σθεναρά. Δεν αποκαρδιώθηκαν ούτε όταν ένας Σπαρτιάτης βασιλιάς σκοτώθηκε, ούτε όταν η Αθήνα πυρπολήθηκε. Ενάντια σε κάθε πρόβλεψη, κατάφεραν να νικήσουν τον εισβολέα. Οι Πέρσες επέστρεψαν στην πατρίδα τους. Η Ελλάδα ήταν ελεύθερη.

Όταν πρωτοδιάβασα αυτή την ιστορία, μου φάνηκε εξίσου συναρπαστική με τις μυθικές αφηγήσεις της εποχής των ηρώων. Στην πραγματικότητα, από κάποιες πλευρές έμοιαζε ακόμα πιο συναρπαστική. Στο κάτω κάτω, ήταν μια περιπέτεια κάθε άλλο παρά φανταστική. Σε ένα στενό, που ονομάζεται Θερμοπύλες, τριακόσιοι Σπαρτιάτες, επτακόσιοι Θεσπιείς και τετρακόσιοι Θηβαίοι στάθηκαν απέναντι σε έναν ολόκληρο στρατό – κι αυτό δεν είναι μύθος, είναι ιστορικό γεγονός. Ο Λεωνίδας, ο γενναίος

βασιλιάς τους, φάνταζε εξίσου ηρωικός με καθέναν από τους πεσόντες στην Τροία, μόνο που δεν ήταν φανταστικό πρόσωπο· ήταν πραγματικό. Κι έτσι, παθιάστηκα με αυτή την ιστορία. Και έκτοτε παραμένω παθιασμένος.

Όπως και να έχει, δεν ξέχασα ποτέ την απογοήτευση που ένιωθα ως παιδί. Ήθελα οι αρχαίοι Έλληνες θεοί να μην είχαν εξαφανιστεί από προσώπου γης. Όταν οι κόρες μου ήταν μικρές, μείναμε έξι μήνες κοντά στην Αθήνα. Και όσο ζούσαμε εκεί, τους έλεγα ιστορίες για την εισβολή των Περσών στην Ελλάδα. Στη δική μου εκδοχή ωστόσο έπαιρναν μέρος και θεοί μαζί με τους θνητούς. Κεντρικό πρόσωπο της ιστορίας μου ήταν η Γοργώ, μια Σπαρτιάτισσα βασίλοπούλα. Όπως και ο Λεωνίδας, τον οποίο παντρεύτηκε, ήταν κι εκείνη πρόσωπο υπαρκτό. Από παιδί ακόμη, φημιζόταν για την εξυπνάδα και το θάρρος της. Επιπλέον, ήταν απόγονος του Ηρακλή, του σπουδαιότερου από όλους τους αρχαίους ήρωες. Αυτό την έκανε, πίστευα, την τέλεια ηρωίδα για την ιστορία που ήθελα να αφηγηθώ στις κόρες μου. Εκτός όμως από μια ηρωίδα, χρειάζονται και έναν ήρωα. Κι έτσι, επέλεξα τον Θεμιστοκλή, τον Αθηναίο που ανέλαβε να πείσει την πόλη του να μην παραδοθεί στον βασιλιά της Περσίας. Ήταν –όπως και ο Οδυσσέας, ο ήρωας που έκανε δέκα χρόνια να επιστρέψει από την Τροία στην πατρίδα του– πολυμήχανος, γενναίος και πανέξυπνος. Τον έκανα ευνοούμενο της Αθηνάς, της θεάς προστάτιδας του Οδυσσέα. Η Αθηνά, είμαι σίγουρος, θα τον είχε λατρέψει τον Θεμιστοκλή.

Αυτή είναι η ιστορία που επαναφηγούμαι στο *Κορίτσι τον Λύκων, Οι Έλληνες και οι Θεοί*: μια ιστορία γεμάτη θαύματα και περιπέτειες, βασισμένη ωστόσο σε αληθινά γεγονότα. Έλληνες πολεμιστές και Πέρσες βασιλίδες, Σπαρτιάτες και Αθηναίοι, χρησμοί και πολεμικά πλοία. Όλα είναι εδώ. Υπάρχουν όμως και Νύμφες και γιγάντια φίδια, μαγικά δάση και τα παλάτια των θεών, μεταμορφώσεις και προφητείες που βγαίνουν αληθινές. Αυτή είναι η αφήγηση ενός από τα πιο συναρπαστικά επεισόδια της ανθρώπινης ιστορίας – ειπωμένη όμως με τρόπο ολότελα διαφορετικό.

ΟΙ ΘΕΟΙ

ΑΘΗΝΑ

Θεά της Σοφίας και του Πολέμου

ΑΡΤΕΜΗ

Θεά των Ζώων

ΠΕΙΡΗΝΗ

Νύμφη της συνοδείας της Άρτεμης

ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΣ

Θεός της Θάλασσας

ΔΙΑΣ

Βασιλιάς των Θεών

ΑΠΟΛΛΩΝΑΣ

Θεός της Μαντείας και του Φωτός

ΠΑΝΑΣ

Θεός της Φύσης

ΔΗΜΟΣ

Ο «Λαός»

ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ

Βασίλισσα του Κάτω Κόσμου

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΣΕΣ

ΓΟΡΓΩ

Πριγκίπισσα της Σπάρτης

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ

Βασιλιάς της Σπάρτης

ΔΗΜΑΡΑΤΟΣ

Βασιλιάς της Σπάρτης

ΛΑΜΠΙΤΩ

Τροφός της Γοργούς

ΛΕΩΝΙΔΑΣ

Βασιλιάς της Σπάρτης

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

Αθηναίος στρατηγός

ΔΑΡΕΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

Βασιλιάς της Περσίας

ΞΕΡΞΗΣ

Βασιλιάς της Περσίας

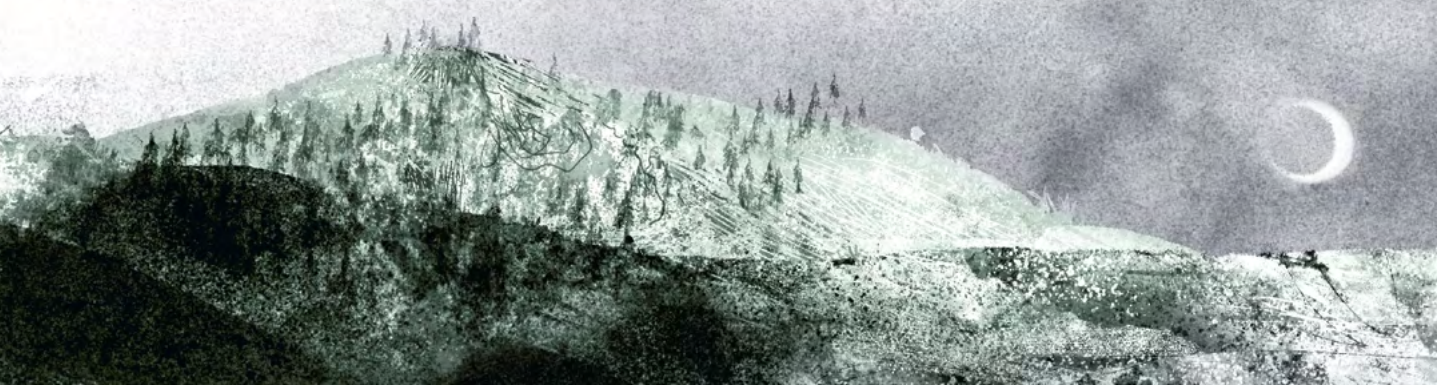

ΚΡΟΙΣΟΣ

Βασιλιάς της Λυδίας

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Είναι παράξενο - αλλά αληθινό·
γιατί η αλήθεια είναι πάντοτε παράξενη·
πιο παράξενη και από τη φαντασία.

~

Λόρδος Βύρων

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΜΟΥ ΧΡΟΝΙΑ
ΣΤΗ ΣΠΑΡΤΗ

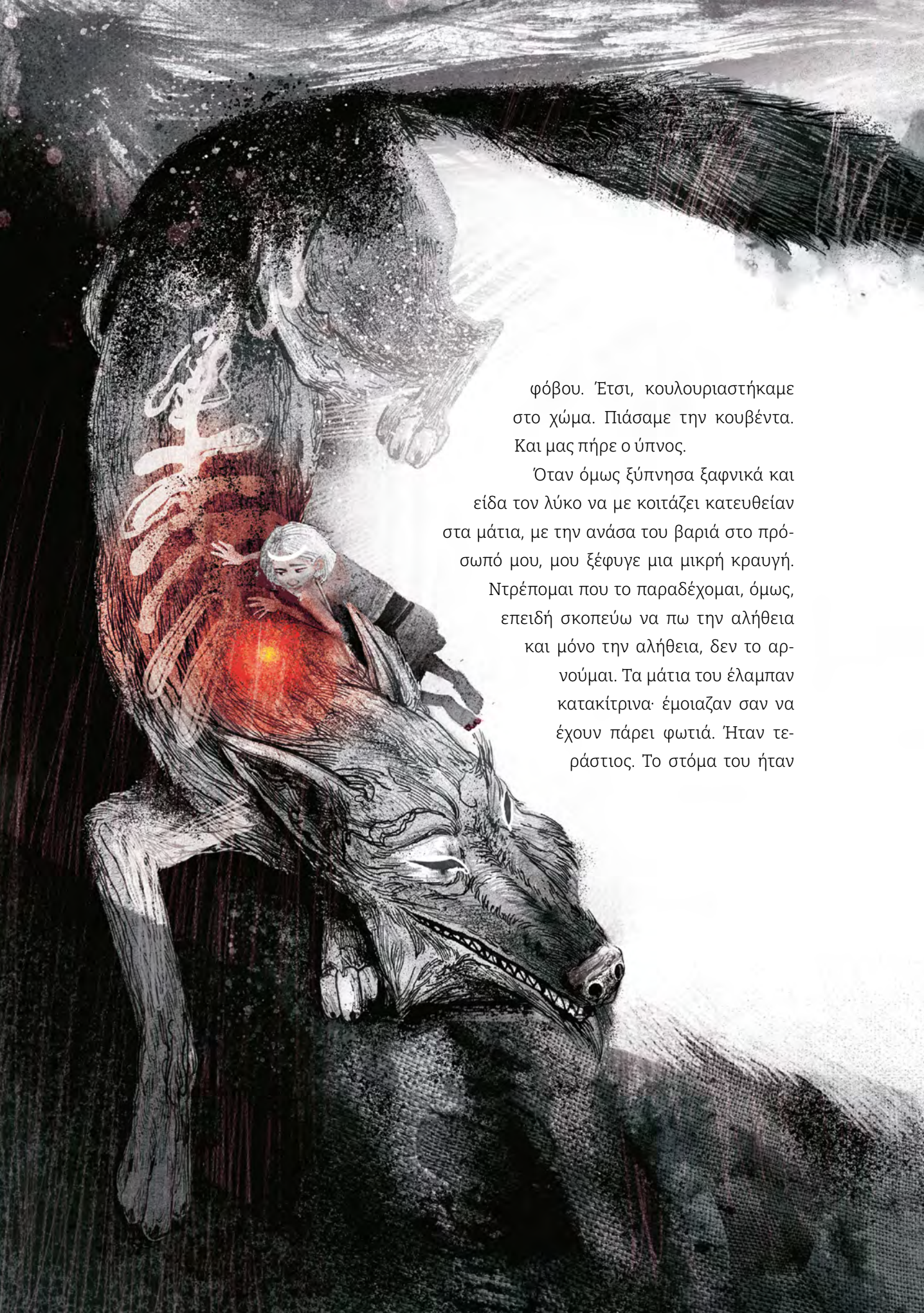
ΕΝΑ ΝΥΧΤΕΡΙΝΟ ΤΑΞΙΔΙ

Μ' ακούς;! Με λένε Γοργώ. Είμαι βασίλισσα της Σπάρτης. Είμαι εδώ για να σου αφηγηθώ μια ιστορία. Μια ιστορία που όμοιά της δεν έχεις ξανακούσει. Είναι η ιστορία του μεγαλύτερου πολέμου όλων των εποχών. Κράτησε χρόνια. Πόλεις μεγάλες και τρανές τυλίχθηκαν στις φλόγες. Σπουδαίοι ήρωες, ο ανθός της Ελλάδας και της Ασίας, πολεμώντας κέρδισαν την αιώνια δόξα. Κάποιοι χάθηκαν πριν την ώρα τους και οι σκιές τους κατέβηκαν βιαστικά στον Άδη. Άλλων η μοίρα, όταν όλα τελείωσαν, ήταν εξίσου ζοφερή. Ένας, επιστρέφοντας από τον πόλεμο, δολοφονήθηκε στο ίδιο του το παλάτι. Κάποιος άλλος, άντρας πανούργος και πολυμήχανος, ο μέγας δολοπλόκος, που συνέβαλε όσο κανείς άλλος στη νίκη των Ελλήνων, περιπλανήθηκε στις θάλασσες δέκα ατέλειωτα χρόνια κι επέστρεψε μόνος στην πατρίδα του.

Αλλά κι εγώ, στα χρόνια που ακολούθησαν τον πόλεμο, γύρισα τον κόσμο. Μίλησα με όσους πολέμησαν κι επέζησαν. Περιηγήθηκα στα πεδία των μαχών και στα νερά όπου δόθηκαν αποφασιστικές ναυμαχίες. Προσπάθησα να καταλάβω τι ακριβώς συνέβη. Γιατί πολέμησαν Ανατολή και Δύση; Έπαιξα κι εγώ τον δικό μου μικρό ρόλο· θα σου εξηγήσω αργότερα. Αυτή όμως δεν είναι μόνο η δική μου ιστορία. Είναι η ιστορία όλων όσοι συμμετείχαν – θεών και ανθρώπων. Μια ιστορία διαφορετική από όσες έχεις διαβάσει μέχρι σήμερα.

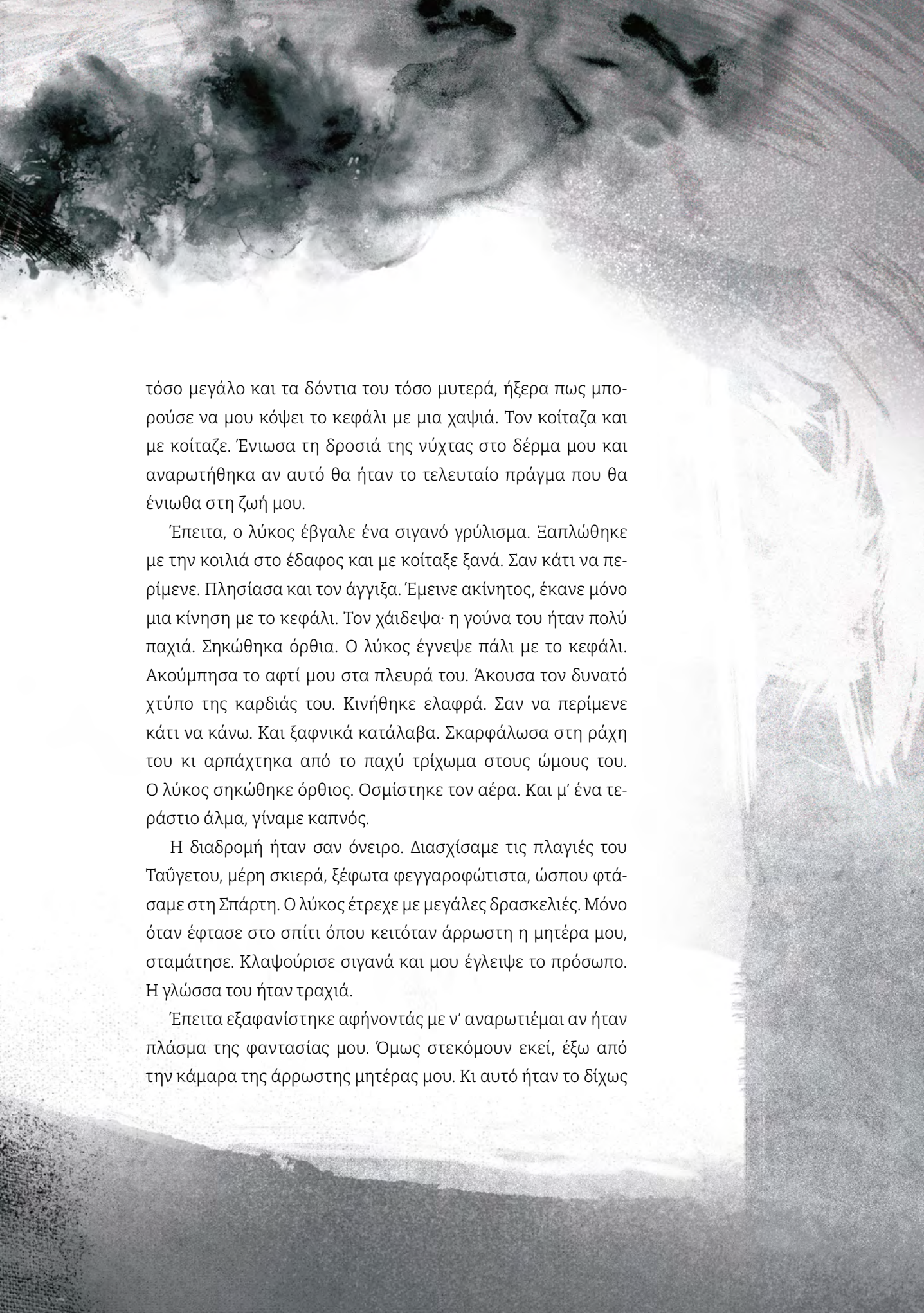
Ίσως, βέβαια, να μη σου τα έλεγα όλα αυτά, αν δεν είχα ξυπνήσει ένα βράδυ και δεν είχα βρεθεί πρόσωπο με πρόσωπο με έναν λύκο. Η ιστορία μου ξεκινάει κάποιο απόγευμα που σκαρφάλωσα τις πλαγιές του Ταΰγετου, του άγριου πεντάκορφου όρους που χωρίζει τη Σπάρτη από τη γη των Μεσσηνίων. Οι φίλοι μου κι εγώ δεν τον είχαμε μέχρι τότε εξερευνήσει. Όμως πάντα θέλαμε να το κάνουμε· κι επειδή ο πατέρας μου, ο βασιλιάς, έλειπε στον πόλεμο και η μητέρα μου ήταν άρρωστη, στο κρεβάτι, δεν υπήρχε κανείς για να μας εμποδίσει.

Όλο το απόγευμα παίζαμε. Μόλις ο ήλιος άρχισε να βασιλεύει, καταλάβαμε ότι είχαμε χαθεί. Κάποιοι ήταν ίσως έτοιμοι να κλάψουν. Κανείς όμως δεν το έκανε. Είχαμε μάθει από μικροί να μη δείχνουμε ποτέ κανένα σημάδι

φόβου. Έτσι, κουλουριαστήκαμε
στο χώμα. Πιάσαμε την κουβέντα.
Και μας πήρε ο ύπνος.

Όταν όμως ξύπνησα ξαφνικά και
είδα τον λύκο να με κοιτάζει κατευθείαν
στα μάτια, με την ανάσα του βαριά στο πρό-
σωπό μου, μου ξέφυγε μια μικρή κραυγή.
Ντρέπομαι που το παραδέχομαι, όμως,
επειδή σκοπεύω να πω την αλήθεια
και μόνο την αλήθεια, δεν το αρ-
νούμαι. Τα μάτια του έλαμπαν
κατακίτρινα· έμοιαζαν σαν να
έχουν πάρει φωτιά. Ήταν τε-
ράστιος. Το στόμα του ήταν

τόσο μεγάλο και τα δόντια του τόσο μυτερά, ήξερα πως μπορούσε να μου κόψει το κεφάλι με μια χαψιά. Τον κοίταζα και με κοίταζε. Ένιωσα τη δροσιά της νύχτας στο δέρμα μου και αναρωτήθηκα αν αυτό θα ήταν το τελευταίο πράγμα που θα ένιωθα στη ζωή μου.

Έπειτα, ο λύκος έβγαλε ένα σιγανό γρύλισμα. Ξαπλώθηκε με την κοιλιά στο έδαφος και με κοίταξε ξανά. Σαν κάτι να περίμενε. Πλησίασα και τον άγγιξα. Έμεινε ακίνητος, έκανε μόνο μια κίνηση με το κεφάλι. Τον χάιδεψα· η γούνα του ήταν πολύ παχιά. Σηκώθηκα όρθια. Ο λύκος έγνεψε πάλι με το κεφάλι. Ακούμπησα το αφτί μου στα πλευρά του. Άκουσα τον δυνατό χτύπο της καρδιάς του. Κινήθηκε ελαφρά. Σαν να περίμενε κάτι να κάνω. Και ξαφνικά κατάλαβα. Σκαρφάλωσα στη ράχη του κι αρπάχτηκα από το παχύ τρίχωμα στους ώμους του. Ο λύκος σηκώθηκε όρθιος. Οσμίστηκε τον αέρα. Και μ' ένα τεράστιο άλμα, γίναμε καπνός.

Η διαδρομή ήταν σαν όνειρο. Διασχίσαμε τις πλαγιές του Ταϋγκετου, μέρη σκιερά, ξέφωτα φεγγαροφώτιστα, ώσπου φτάσαμε στη Σπάρτη. Ο λύκος έτρεχε με μεγάλες δρασκελιές. Μόνο όταν έφτασε στο σπίτι όπου κειτόταν άρρωστη η μητέρα μου, σταμάτησε. Κλαψούρισε σιγανά και μου έγλειψε το πρόσωπο. Η γλώσσα του ήταν τραχιά.

Έπειτα εξαφανίστηκε αφήνοντάς με ν' αναρωτιέμαι αν ήταν πλάσμα της φαντασίας μου. Όμως στεκόμουν εκεί, έξω από την κάμαρα της άρρωστης μητέρας μου. Κι αυτό ήταν το δίχως

άλλο αληθινό. Προφανώς, ο λύκος με είχε φέρει πίσω στη Σπάρτη για κά-
ποιο λόγο. Έτσι, μπήκα μέσα.

Οι γυναίκες που φρόντιζαν τη μητέρα μου με κοίταξαν έκπληκτες. Μια
άφησε κάτω το βρεγμένο πανί με το οποίο σφούγγιζε το μέτωπο της άρρω-
στης και προσπάθησε να με διώξει. Η μητέρα μου όμως σήκωσε το χέρι της.

«Όχι», ψιθύρισε και έγενεψε στις γυναίκες να φύγουν.

Άπλωσε τα χέρια της κι εγώ κούρνιασα στην αγκαλιά της. Πόσο ζεστή
ήταν! Πιο ζεστή από ποτέ άλλοτε. Η ανάσα της έβγαине βαριά, ακανόνιστη.

«Μαμά», ψιθύρισα. Γαντζώθηκα πάνω της ακόμα πιο σφιχτά.

Μείναμε έτσι αγκαλιασμένες για ώρα πολλή, σιωπηλές. Έπειτα, αναση-
κώνοντας το κεφάλι, η μητέρα μου προσπάθησε να μιλήσει.

«Γοργώ».

«Μαμά;»

Ξεροκατάπιε. Την ένιωσα να επιστρατεύει όλη της την ενέργεια. «Στην
Αθήνα...» μουρμούρισε. Η φωνή της έσβησε. Δοκίμασε δεύτερη φορά. «Στην
Αθήνα... τα κορίτσια, οι μικρές Αθηναίες...»

«Ναι, μαμά;»

«Γίνονται αρκούδες».

Σήκωσα τα μάτια και την κοίταξα. Γιατί μου το είπε αυτό άραγε; Πού είναι
η Αθήνα; Γιατί τα κορίτσια εκεί γίνονται αρκούδες; Και τι με νοιάζει εμένα;

«Ο πατέρας σου...» ψιθύρισε η μητέρα μου. «Δεν... δεν κατάφερα να του
χαρίσω γιο. Αλλά εσύ, Γοργώ, εσύ...» Μου έσφιξε το χέρι και με κοίταξε βαθιά
στα μάτια. Η απελπισία γυάλιζε στα δικά της. Μου έγενεψε να πλησιάσω.
Ακούμπησα το αφτί μου στο στόμα της. Τα χείλη της έκαιγαν.

«Ο κίνδυνος πλησιάζει», μουρμούρισε βραχνά. «Ο πατέρας σου... Σπάρτη...»
Η ανάσα της κόπηκε. Την ένιωσα να συγκεντρώνει όση δύναμη της είχε απο-
μείνει. Όταν τελικά μίλησε, τα λόγια της ήταν ένα γρήγορο παρατεταμένο
αγκομαχητό. «Οι Πέρσες...» Έβηξε άγρια και αίμα πιτσίλισε το στήθος της. «Οι
Πέρσες έρχονται». Έπειτα, σωριάστηκε ξανά στα μαξιλάρια της. Αγωνιζόταν
να πάρει ανάσα.

Σφίχτηκα επάνω της. «Μαμά», ψιθύρισα. «Σ' αγαπάω, μαμά. Μη φύγεις».

Ήταν πολύ αργά.

Έμεινα εκεί, γαντζωμένη επάνω της, ώσπου επέστρεψαν οι γυναίκες και
κατάλαβαν, κι άρχισαν να θρηνούν.

ΦΙΔΙ ΣΤΟΝ ΛΟΦΟ

Ο πατέρας μου, ο Κλεομένης, δεν επέστρεψε για την κηδεία της μητέρας μου. Ήταν βασιλιάς κι έλειπε στον πόλεμο. Δεν γινόταν να εγκαταλείψει τους άντρες του. Έτσι, εγώ –αν και ήμουν μόλις δέκα χρόνων– πήρα τη θέση του στην κεφαλή της νεκρώσιμης πομπής. Γυρνούσα την πόλη, κρούοντας έναν χάλκινο λέβητα. Με συνόδευαν όλες οι Σπαρτιάτισσες, μικρές και μεγάλες. Στο μεταξύ, ιππείς όργωναν τη Λακωνία, την επικράτεια της Σπάρτης, ζητώντας ένας άντρας και μία γυναίκα από κάθε οίκο να καλυφθεί με στάχτες και να φορέσει το πένθιμο ρούχο από λινάτσα. Όσο και αν μου έλειπε η μητέρα μου και τα μάτια μου δάκρυζαν όταν τη σκεφτόμουν σκιά στον Κάτω Κόσμο, φάντασμα περιπλανώμενο στο βασίλειο των νεκρών, ήξερα πως δεν θα ήθελε να με δει να θρηνώ με τρόπο ανάξιο μιας Σπαρτιάτισσας. Η ίδια ήταν γενναία και έξυπνη και αποφασιστική και περήφανη. Ήταν για μένα το καλύτερο παράδειγμα. Ορκίστηκα να την τιμήσω. Η μητέρα μου θα εξακολουθούσε να ζει μέσα από εμένα.

Το ίδιο όμως ίσχυε και για τις τελευταίες της λέξεις. Πού ήταν η Αθήνα και γιατί τα κορίτσια εκεί μεταμορφώνονταν σε αρκούδες; Ποιοι ήταν οι Πέρσες; Γιατί ήταν τόσο σημαντικό για τη μητέρα να μου τα πει όλα αυτά με την τελευταία της πνοή; Ακόμα και την ώρα της πιο βαθιάς θλίψης, τα ερωτήματα μου τριβέλιζαν το μυαλό. Έπειτα, υπήρχε κι ένα μεγαλύτερο μυστήριο: Γιατί και πώς ένας λύκος μού παρουσιάστηκε στις πλαγιές του Ταΰγετου; Ευτυχώς, δεν χρειάστηκε να ψάξω μακριά για τις απαντήσεις. Είχα την τροφό μου.

Η Λαμπιτώ ήταν η πιο φλύαρη γυναίκα της Σπάρτης – στην πραγματικότητα, ολόκληρης της Λακωνίας. Ήταν διάσημη για την πολυλογία της. Ενδιαφερόταν για τα πάντα, κάτι που φρόντιζε να το γνωρίζουν οι πάντες. Δεν υπήρχε δεύτερη σαν κι αυτήν. Εμείς οι Σπαρτιάτες δεν είμαστε γενικώς πολύ ομιλητικοί. Είναι μέρος της ανατροφής μας. Τα αγόρια, όταν φλυαρούν, τρώνε ξύλο. Ακόμα κι αν έχουμε κάτι να πούμε, πρέπει να το λέμε όσο το δυνατόν πιο σύντομα. Γι' αυτό και στις άλλες πόλεις, όταν κάποιος μιλάει κοφτά και λιτά, λένε ότι «λακωνίζει». Αλλά ο πατέρας και η μητέρα, παρόλο που εμένα μου είχαν μάθει να σκέφτομαι πάντα πριν μιλήσω, τη Λαμπιτώ την έβρισκαν διασκεδαστική. Τη θαύμαζαν για το εύρος των γνώσεών της και την ενθάρρυναν να με μυεί σε ό,τι την ενδιέφερε. Κι αυτό έκανε.

Ένα βράδυ, λίγο μετά την αναχώρηση της μητέρας μου για τον Κάτω Κόσμο, την ώρα που η τροφός μου κι εγώ καθισμένες δίπλα δίπλα ατενίζαμε τ' άστρα, τη ρώτησα πού βρίσκεται η Αθήνα.

«Η Αθήνα;» επανέλαβε. «Δεν υπάρχει λόγος να ασχολείσαι με την Αθήνα».

«Γιατί;»

«Ο πρώτος τους βασιλιάς είχε ουρά φιδιού αντί για πόδια».

Επεξεργάστηκα την πληροφορία. «Γιατί;»

«Δεν ξέρω. Γιατί έτσι. Το όνομά του ήταν Κέκρωψ. Οι κόρες του είχαν κακό τέλος».

«Αλήθεια;»

«Ναι, βέβαια. Τρεις ήταν. Η θεά Αθηνά τους έδωσε ένα κουτί και τους είπε να το πάνε στην Ακρόπολη και να το προσέχουν. Ξέρεις τι είναι η Ακρόπολη, αγάπη μου;»

Κούνησα αρνητικά το κεφάλι.

«Είναι το άκρο της πόλης. Το πιο ψηλό σημείο της. Έχει και η Σπάρτη ακρόπολη, όπως και όλες οι ελληνικές πόλεις. Αλλά η Ακρόπολη της Αθήνας είναι η μεγαλύτερη και πιο διάσημη της Ελλάδας. Είναι ένας ψηλός βράχος στη μέση μιας πεδιάδας. Οι Αθηναίοι έχτισαν την πόλη τους γύρω της». Η Λαμπιτώ σταμάτησε και συνοφρυώθηκε. «Πού είχα μείνει;»

«Στις τρεις κόρες του Κέκροπα, του βασιλιά με τη φιδίσια ουρά; Η Αθηνά τους έδωσε ένα κουτί».

«Α, ναι, ναι, πράγματι. Τους είπε να μην κοιτάζουν επ' ουδενί μέσα. Φυσικά τα κορίτσια, με την κοριτσίστικη περιέργειά τους, το άνοιξαν χωρίς δεύτερη σκέψη. Μέσα στο κουτί υπήρχε ένα μωρό· ένα φίδι ήταν κουλουριασμένο γύρω από τα πόδια του. Το θέαμα έκανε τα κορίτσια να τρελαθούν. Ουρλιάζοντας έπεσαν από τον βράχο της Ακρόπολης. Το μωρό ονομάστηκε Εριχθόνιος. Έγινε ο δεύτερος βασιλιάς της Αθήνας. Ήταν ο πρώτος άνθρωπος που οδήγησε άρμα και ο πρώτος που έξεψε βόδια στον ζυγό. Στο μεταξύ, το φίδι φώλιασε σε μια τρύπα, στον λόφο της Ακρόπολης. Εκεί βρίσκεται ακόμη, αγαπούλα μου. Τα κορίτσια της Αθήνας το φροντίζουν, με βάρδιες. Κάθε μέρα, ένα κορίτσι ανεβαίνει στον βράχο και το ταΐζει ένα μελόψωμο. Είναι αθάνατο, βλέπεις, το φίδι, και ιερό για την Αθήνα. Είναι το σύμβολο της αγάπης της θεάς για τους Αθηναίους και την πόλη τους. Όσο ζει στην Ακρόπολη, λένε οι Αθηναίοι, η πόλη τους είναι ασφαλής».

«Γιατί η Αθηνά αγαπά την Αθήνα;» ρώτησα. «Επειδή... τουλάχιστον έτσι μου είπε κάποιος... επειδή τα κορίτσια της Αθήνας μεταμορφώνονται σε αρκούδες;»

Η Λαμπιτώ με κοίταξε και τα μάτια της στένεψαν. «Ίσως. Ποιος σου το είπε;» Δεν απάντησα.

Η Λαμπιτώ κούνησε το κεφάλι και με φίλησε. «Υπάρχουν πολλά που δεν σου έχω πει», παραδέχθηκε. «Για τους θεούς, για την υπόλοιπη Ελλάδα. Οι Σπαρτιάτες είναι οι καλύτεροι και οι πιο γενναίοι, αναμφισβήτητα –όλοι το παραδέχονται–, αλλά η πόλη μας δεν είναι η μόνη στην Ελλάδα, όπως καταλαβαίνεις. Είμαι σίγουρη πως η μητέρα σου –ας είναι γαλήνια η σκιά της– δεν θα ήθελε να σου κρύβω πράγματα». Με κοίταξε πονηρά. «Αύριο βράδυ λοιπόν».

«Μα... Λαμπιτώ...»

«Αύριο βράδυ. Θα μιλήσουμε για θεούς και αρκούδες. Αυτό που είπα, αυτό θα γίνει».

Κι αυτό έγινε.

Η ΘΕΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

«Τα πάντα συνδέονται με τους θεούς», δήλωσε η Λαμπιτώ την επόμενη μέρα. Κουρνιασμένη στην αγκαλιά της, ατένιζα και πάλι τ' άστρα. «Τα πάντα στην Ελλάδα συνδέονται με τους θεούς. Την αγαπούν, βλέπεις, την Ελλάδα. Αυτή είναι η ευλογία μας, για όσους ζούμε εδώ, αλλά και η κατάρα μας. Είναι επικίνδυνο πράγμα η αγάπη ενός θεού. Όλοι το ξέρουν. Είναι εύκολο να σε εξοντώσουν οι θεοί, αν είσαι θνητός».

Η Λαμπιτώ έκανε μια παύση. «Φυσικά», παραδέχτηκε με ύφος ξινισμένο, «δεν ισχυρίζομαι πως οι αθάνατοι αγαπούν μόνο την Ελλάδα. Έχουν αδυναμία και σ' άλλους τόπους. Κάποιοι, κάποιες φορές, φτάνουν μέχρι τα πέρατα του κόσμου. Ο Απόλλωνας, για παράδειγμα. Ο φεγγοβόλος τοξότης, ο θεός της μαντείας και του φωτός. Συχνά τραβά για τον απώτατο βορρά, εκεί όπου ο ήλιος ποτέ δεν δύει και όπου οι Υπερβόρειοι έχουν φτιάξει τον μεγάλο κυκλικό λίθινο ναό τους. Πώς φτάνει μέχρι εκεί; Φτάνει, αγάπη μου, πετώντας στις πλάτες αγριόκυκνων.

»Επειτα, είναι ο Ποσειδώνας, ο θεός της θάλασσας. Αυτός πάει προς την αντίθετη κατεύθυνση. Στον μακρινό νότο, γευματίζει με τους Αιθίοπες, τον πιο όμορφο λαό του κόσμου. Οι Αιθίοπες σκοτώνουν για χάρη του εκατοντάδες ταύρους και κριάρια. Ξέρουν πώς να κάνουν έναν θεό να νιώθει ευπρόσδεκτος. Δεν είναι επομένως ν' απορείς που του αρέσει να τους επισκέπτεται.

»Όμως το σπίτι τους είναι η Ελλάδα. Τα παλάτια των θεών –ελπίζω να το θυμάσαι, περισσότεράκι μου, σου το έχω ξαναπεί– βρίσκονται αρκετές εκατοντάδες στάδια¹ μακριά από εδώ, ψηλά σ' ένα βουνό που ονομάζεται Όλυμπος. Από τις αστραφτερές κορφές του παρακολουθούν οι θεοί τον κόσμο των θνητών. Κοιτάζουν τον δρόμο που περνά φιδογυριστά από τους πρόποδες του και εντυπωσιάζονται βλέποντας πόσο μοιάζουμε με μυρμήγκια εμείς οι θνητοί. Εμείς δεν μπορούμε να πετάξουμε σαν αστραπή με το φεγγοβόλο άρμα μας, όπως ο Απόλλωνας, όταν θέλουμε να ταξιδέψουμε. Όχι, αγάπη μου. Εμείς πάμε με την άμαξα και τρανταζόμαστε και τρακάρουμε και γεμίζουμε μώλωπες.

¹ Στάδιο: μονάδα μήκους στην αρχαιότητα, ίση περίπου με 185 μέτρα. [ΣτΜ.]

»Επιπλέον, υπάρχουν πολλά μέρη όπου δεν φτάνεις ούτε με άμαξα. Η γη που ξεδιπλώνεται νότια από τον Όλυμπο είναι συχνά δύσβατη και τραχιά. Χειρότερα κι από τον Ταύγετο. Παντού γκρεμοί· κυκλώνουν τα λιβάδια. Στο πιο στενό σημείο ανάμεσα στα βουνά και στη θάλασσα, μια άμαξα ίσα που χωρά πλάι σε μια άλλη. Το στενό ονομάζεται Θερμοπύλες· Θερμές Πύλες. Νερό αναβλύζει από πηγές, κάνοντας τα βράχια να μοιάζουν με λιωμένο κερί. Η δυσωδία του θείου ποτίζει τον αέρα. Ούτε περαστικός δεν θέλεις να είσαι από εκεί». Η Λαμπιτώ πήρε ένα ξυλαράκι και βάλθηκε να σχεδιάζει έναν χάρτη στο χώμα.

»Νότια από τις Θερμοπύλες», συνέχισε, δείχνοντας με το ξυλαράκι, «σε μια κοιλάδα κάτω από άλλες κορφές, που την τυλίγει ένα δαχτυλίδι από βουνά και τη σκιάζουν αετοί που κάνουν κύκλους στον αέρα, αέρια αναδύονται από το έδαφος. Τα αέρια αυτά είναι ιερά. Κάποτε, ο θεός Απόλλωνας, όταν ήταν νέος ακόμη, ταξιδεύοντας έφτασε στην κοιλάδα, κι εκεί συνάντησε ένα γιγάντιο φίδι, τον Πύθωνα, με την κοιλιά πρησμένη από τις κατσίκες, τα πρόβατα και τους ανυποψίαστους βοσκούς που είχε καταβροχθίσει. Λες να φοβήθηκε ο Απόλλωνας, περιστεράκι μου; Όχι βέβαια. Πέρασε ένα βέλος στο τόξο του. Μία μόνο βολή. Μια φωτεινή λάμψη και το τερατώδες ερπετό έπεσε κάτω, νεκρό.

»Από τότε, η κοιλάδα των Δελφών έγινε τόπος ιερός του Απόλλωνα. Δεν έχω πάει ποτέ, όμως όσοι έχουν πάει λένε πως είναι μέρος θεϊκό, μυστηριώδες. Τα αέρια έρχονται από τον Κάτω Κόσμο, ξεχύνονται από μια σχισμή στον βράχο, και δίνουν σ' όποιον τα εισπνεύσει το χάρισμα της προφητείας. Με τον καιρό, οι άνθρωποι έχτισαν εκεί

έναν ναό. Μέσα, επάνω σ' έναν τρίποδα, κάθετα μια
ιέρεια. Είναι ηλικιωμένη, ντύνεται όμως όπως κι εσύ,
Γοργώ, σαν νεαρό κορίτσι. Ονομάζεται Πυθία – από το
όνομα του δράκοντα που κάποτε κουλουριαζόταν γύρω από
τους βράχους της κοιλάδας. Τα αέρια κατακλύζουν τα πνευμό-
νια της! Άνθρωποι καταφθάνουν από ολόκληρη την Ελλάδα, για
να τη ρωτήσουν για ό,τι τους απασχολεί. Ξέρουν ότι η Πυθία μιλά
όχι με τη δική της φωνή αλλά μ' αυτή του χρυσόμαλλου Απόλλωνα.
Τα λόγια της είναι τα λόγια ενός θεού.

»Έχεις οργώσει τη Λακωνία, Γοργώ. Έχεις βρεθεί σε κάθε ερημική γωνιά
της. Ξέρεις ότι υπάρχουν πολλά μέρη στην Ελλάδα, όπως οι Δελφοί, συνδεδε-
μένα με τους θεούς. Τα βουνά μας, οι πηγές και τα δάση μας είναι μέρη που
επισκέπτονται συχνά. Εμείς οι θνητοί δεν χρειάζεται να τους δούμε για να
νιώσουμε την παρουσία τους. Τα νέα διαδίδονται. Οι άνθρωποι φέρ-
νουν τα αφιερώματά τους. Κάποιος φτιάχνει έναν βωμό. Κάποια
στιγμή –όπως στους Δελφούς– μπορεί να χτιστεί ένας
ναός. Δεν πρέπει όμως να τους θεωρούμε δεδομένους
τους θεούς. Πρέπει πάντα να τους πλησιάζουμε
με προσοχή. Όταν ο Απόλλωνας απο-
καλύπτει το μέλλον, μιλά
με γρίφους.

Αν και θεός θεραπευτής, τα βέλη του σκορπίζουν την αρρώστια. Η λάμψη της ομορφιάς του μπορεί να ρίξει στο λεπτό νεκρό έναν θνητό. Εξίσου επικίνδυνη είναι η δίδυμη αδελφή του. Να την προσέχεις αυτήν, αγάπη μου! Η Άρτεμη είναι τοξότρια, όπως ο αδελφός της· το πάθος της είναι το κυνήγι. Ποτέ δεν αστοχεί. Κατεβαίνει από τον Όλυμπο, με τη φαρέτρα στην πλάτη και ένα ασημένιο τόξο στα χέρια. Κυνηγά σε μέρη όπως ο Ταύγετος· σε δάση και χαράδρες όπου ζουν άγρια ζώα».

Η Λαμπιτώ σταμάτησε να μιλά. Το πρόσωπό της, τόσο στρογγυλό, τόσο μελαχρινό, τόσο χαρούμενο, έμοιαζε τώρα διαφορετικό. Ήταν χλωμό κι αγέλαστο. «Μήπως τη συνάντησες, Γοργώ, εκείνο το βράδυ που ανέβηκες στον Ταύγετο;»

Έγνεψα αρνητικά. Δεν ήθελα να πω στη Λαμπιτώ τι είχα δει. Κράτησα το μυστικό για τον εαυτό μου.

«Σε δάση τόσο σκιερά, δροσερά ακόμα και τις πιο καυτές μέρες του καλοκαιριού, ή ίσως ένα βράδυ, σε ακροποταμιές που ασημίζουν κάτω απ' το φεγγαρόφως, μπορεί να πάρει το μάτι σου τη σεβαστή Άρτεμη. Πρόσεχε όμως, Γοργώ. Πρέπει να ξέρεις πολύ καλά τι κάνεις και τι λες. Η θεά δεν τριγυρίζει μόνη στις ερημιές. Τη συνοδεύουν Νύμφες, πνεύματα των πηγών και των δέντρων. Από μακριά μοιάζουν με κύματα φουσκωμένα που δεν σκάνε ποτέ σε ακρογιαλιά. Από κοντά μοιάζουν με όμορφα κορίτσια. Η Άρτεμη είναι πολύ αυστηρή με τα μέλη της συνοδείας της. Απαγορεύει στις συντρόφους της να κοιτάζουν, πόσο μάλλον να φιλήσουν έναν άντρα. Η θεά διαφυλάσσει με νύχια και με δόντια την ηρεμία και την απομόνωσή της.

»Κάποτε στη Βοιωτία, την εύφορη πεδιάδα που απλώνεται νότια από τις Θερμοπύλες, ένας κυνηγός, βγαίνοντας από το δάσος, έπεσε πάνω της την ώρα που λουζόταν σε μια λίμνη. Θανάσιμη συγκυρία. Η Άρτεμη μεταμόρφωσε τον κυνηγό σε ελάφι που το ξέσκισαν τα σκυλιά του. Καμία από τις Νύμφες που τη συνόδευαν δεν μπόρεσε να ξεχάσει ποτέ το φοβερό θέαμα. Ξέρουν καλά τι τις περιμένει αν προδώσουν την κυρά τους. Το κυνήγι είναι το μόνο που μετράει γι' αυτήν».

Την ώρα που τα έλεγε αυτά η Λαμπιτώ, ένα ελάφι ξεπρόβαλε ξαφνικά από το σύδεντρο και μας κοίταξε. Αντί να ταραχτεί και να το βάλει στα πόδια, άρχισε να μασουλάει φύλλα στο έδαφος.

Η Λαμπιτώ έφερε το δάχτυλο στα χείλη. Καθίσαμε σιωπηλές, παρακολουθώντας το ζώο ώσπου έφυγε τρέχοντας.

«Όσο θανατηφόρα γίνεται η θεά στο κυνήγι», μουρμούρισε γλυκά η τροφός μου, «τόσο αγαπά τα άγρια ζώα. Τα ζώα τη θεωρούν κυρά τους. Όσα δεν τα σκοτώνει, τα θέτει υπό την προστασία της. Όταν αυτή και οι Νύμφες της ξεκουράζονται από το κυνήγι, παίζουν με λιονταράκια. Λύκοι πέφτουν ανάσκελα στο χώμα για να τους γαργαλήσουν την κοιλιά τα αθάνατα δάχτυλά της. Ελάφια τη σπρώχνουν με τη μουσούδα τους».

Η Λαμπιτώ γύρισε και με κοίταξε. Έμοιαζε ακόμα πιο σκυθρωπή από πριν. «Ό,τι πιο επικίνδυνο για έναν κυνηγό είναι να σκοτώσει ένα από τα ζώα που έχει θέσει υπό την προστασία της. Κάποτε, που ένας βασιλιάς σκότωσε ένα ελάφι σε ένα ιερό άλσος της, η θεά ζήτησε τη θυσία της κόρης του για να εξιλεωθεί. Ναι, Γοργώ. Ο βασιλιάς αναγκάστηκε να σκοτώσει την ίδια του την κόρη. Το φαντάζεσαι; Φαντάσου επίσης πόσο φοβερός ήταν ο θυμός της όταν κάτι νεαροί παγίδεψαν την αγαπημένη της αρκουδίτσα και τη σκότωσαν με τις λόγχες τους, σε έναν παραθαλάσσιο τόπο που λέγεται Βραυρώνα. Οι κυνηγοί δεν άφησαν ίχνη – αλλά η θεά δεν χρειάστηκε να ψάξει μακριά για να τους βρει.

»Η Βραυρώνα είναι ένα χωριό της Αττικής, της γης που συνορεύει με τη Βοιωτία· η Αττική είναι η επικράτεια της Αθήνας. Εκεί εντόπισε η Άρτεμη τους κυνηγούς. Πέρασε το χέρι πάνω από τον ώμο της για να πιάσει ένα βέλος από τη φαρέτρα της. Έξαλλη από θυμό και θλίψη, ήταν έτοιμη να σπείρει τον όλεθρο στην Αθήνα. Το τίμημα για τον θάνατο της μικρής αρκούδας θα το πλήρωναν όλα τα κορίτσια της Αθήνας με τη ζωή τους.

»Επειτα όμως η Άρτεμη χαμήλωσε το τόξο. Γιατί; Κανείς δεν ξέρει με βεβαιότητα. Οι θεοί κάνουν ό,τι τους καπνίσει. Δεν είμαστε πάντα σε θέση να τους κατανοήσουμε. Κάτι, πάντως, έκανε την Άρτεμη να διστάσει. Η θεά των ζώων δεν είναι ευσπλαχνική από φυσικού της. Ίσως αυτή που θα μπορούσε να την πείσει να αλλάξει γνώμη θα ήταν μια θεά τόσο επικίνδυνη και δυνατή όσο και η ίδια. Η Άρτεμη είναι η αρχόντισσα των δασών, έχει όμως και μια ετεροθαλή αδελφή που προστατεύει τις πόλεις.

»Η Αθηνά, όπως και η Άρτεμη, είναι κόρη του Δία, βασιλιά των θεών. Αλλά η Αθηνά, αντίθετα από την Άρτεμη, δεν έχει μητέρα. Γεννήθηκε, πανοπλη, από το κεφάλι του πατέρα της. Λίγοι είναι οι θνητοί που την έχουν αντικρίσει –μόνο οι ευνοούμενοί της–, λένε όμως ότι είναι πολύ όμορφη. Τα μάτια της, βαθιά σαν απύθμενη λίμνη, λαμπερά σαν πολύτιμα πετράδια, είναι γκρίζα. Χάρη σ' αυτά την αναγνωρίζεις. Φορά συνήθως πανοπλία.

Η πολεμική της κραυγή, όταν ξεπήδησε απ' το κεφάλι του Δία, έκανε τον Όλυμπο να σειστεί συθέμελα. Η Αθηνά απολαμβάνει τις μάχες. Σε κάθε πολεμική σύρραξη, όταν δύο στρατοί έρχονται αντιμέτωποι, με τις πανοπλίες και τα όπλα τους να αστράφτουν, διασχίζει αόρατη τις γραμμές τους και τρέμει από ευχαρίστηση στην ιδέα της σφαγής που θ' ακολουθήσει.

»Παρ' όλα αυτά, είναι επίσης προστάτιδα των ειρηνικών τεχνών: της κεντητικής, της υφαντουργίας και της ξυλουργικής. Πάνω απ' όλα, η Αθηνά θαυμάζει την εξυπνάδα. Όσο πιο έξυπνος και πανούργος είναι ένας άντρας, τόσο πιο πιθανόν να τον αγαπήσει. Υποθέτω ότι γι' αυτό η Αθήνα είναι η αγαπημένη της πόλη. Οι Αθηναίοι –με πονάει που το παραδέχομαι, αλλά όλοι ξέρουν πως είναι αλήθεια και δεν σκοπεύω να το αρνηθώ– είναι οι πιο έξυπνοι άνθρωποι του κόσμου.

»Με ρώτησες χθες βράδυ, Γοργώ, γιατί η Αθηνά αγαπά την Αθήνα. Άκου λοιπόν. Έγινε προστάτιδα της πόλης μετά από έναν διαγωνισμό. Ο Ποσειδώνας, ο θεός των θαλασσών, διεκδίκησε κι ο ίδιος την πόλη, έτσι διοργανώθηκε ένας αγώνας· θα κέρδιζε όποιος πρόσφερε το καλύτερο δώρο στην πόλη. Κριτής ορίστηκε ο βασιλιάς της Αθήνας. Οι δύο θεοί πήραν θέση στην Ακρόπολη. Ο Ποσειδώνας κάρφωσε την τρίαινά του στο έδαφος. Το πρώτο άλογο του κόσμου, λευκό σαν τον αφρό της θάλασσας, ξεπήδησε από τον βράχο. Η Αθηνά χαμογέλασε αδιόρατα. Ηρεμώντας το άλογο με το φινό της χέρι, του πέρασε χαλινάρια και το τιθάσευσε. Έπειτα, χτύπησε με το δόρυ της τον λόφο της Ακρόπολης. Από τον βράχο ξεφύτρωσαν κλαδιά, που άρχισαν να ελίσσονται και να συστρέφονται και να βγάζουν φύλλα:

η πρώτη ελιά του κόσμου. Το πιο πολύτιμο δώρο. Από τις ελιές βγαίνει το λάδι. Με λάδι ανάβουν τα λυχνάρια, με λάδι μαγειρεύεται το φαγητό, με λάδι αλείφονται τα κουρασμένα σώματα για να χαλαρώσουν. Η γκριζομάτα Αθηνά κέρδισε τον αγώνα. Η πόλη πήρε το όνομά της.

»Άκου λοιπόν τι νομίζω ότι συνέβη κι εμπόδισε την Άρτεμη να σκορπίσει τον θάνατο στην Αθήνα με το τόξο της. Νομίζω πως καθώς η θεά στεκόταν στις παρυφές της πόλης και περνούσε το βέλος στο τόξο της, σκέφτηκε ξαφνικά την αδελφή της κι άλλαξε γνώμη. Κι έτσι έδειξε έλεος κι απάλλαξε τους Αθηναίους από τη θανατηφόρα βροχή βελών. Αλλά δεν τους απάλλαξε εντελώς. Το χρέος έπρεπε να πληρωθεί· και εξακολουθεί να πληρώνεται μέχρι σήμερα.

»Κάθε χρόνο οργανώνεται μια πομπή. Όλα τα δεκάχρονα κορίτσια της Αθήνας, ντυμένα με χιτώνες στο χρώμα του κρόκου, βαδίζουν προς τη Βραυρώνα. Εκεί, στον ναό της Άρτεμης, κάνουν προσφορές στη θεά. Έπειτα γίνονται αρκούδες. Για έναν χρόνο τριγυρνάνε στα βουνά και τα δάση, ως ευνοούμενες της θεάς των άγριων ζώων. Μόνο όταν περνάει ο χρόνος αυτός ξαναπαίρνουν την ανθρώπινη μορφή τους. Καμία Αθηναία όμως δεν ξεχνάει ποτέ την εμπειρία.

Ακόμα και στα βαθιά τους γεράματα, γριές ξεδοντιάρες που φροντίζουν τα εγγόνια τους, ρίχνουν κλεφτές ματιές στους λόφους γύρω από την πόλη και θυμούνται ότι κάποτε υπήρξαν αρκούδες. Θυμούνται τι σημαίνει να τρέχεις μαζί με την Άρτεμη».

